

שיעורי הגר"א עוזר שליט"א

בענין:

**טומאת מת
והמתעסקים
בשריפת הפרה**

- רכב -

נמסר בשבת פרשת חקת ה'תשע"א

נכתב בידי: הרב יוסף בן ארזה שליט"א
עימוד: תמנתי עיצוב גרפי

בשבת פרשת פינחס יחל השיעור בשעה 5:45 אחה"צ ויהיה בענין:

ירושה בגוי

מנחה בשעה 5:20.

בברכת התורה
המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה לתמנתי: timnal@zahav.net.il

טומאת המתעסקים בשריפת הפרה

(ובגדרי טומאת מת ושאר אבות הטומאה; טומאה בחיבורי; בדין סופו לטמא טומאה חמורה)

אלא שתמה הגרא"ק לפי זה, הלא המת נמנה במשניות דכלים כאבי אבות הטומאה, וא"כ הרי לפי האמור יוצא שהמת טמא בעצמו כשאר אבות הטומאות, ואינו כפרה ופרים שהם טהורים בעצמם שלכך לא נמנו עמהם.

ועל כן נראה שאין כוונת הספרי-זוטא כהבנה האמורה, שהנוגע בו לא קיבל טומאתו מהמת אלא ממעשה הנגיעה, דודאי הנוגע במת או הנושא מקבל את הטומאה מהמת [דלא כפרה ופרים שהעוסק בהם אינו מקבל הטומאה מהם אלא מההתעסקות עצמה], רק כוונת הספ"ז שהמת הוא מקור טומאה אבל הוא בעצמו אינו טמא, מפני שאין לך בכל התורה דבר המקבל טומאה אלא או אדם מישראל חי או כלים או אוכלים ומשקים, והרי המת אינו אחד מכל אלו, רק שהוא שורש ומקור לטמא אבל איננו בתורת קבלת טומאה.

ויסוד לזה מצינו בדברי הגר"ח (בסטנסייל סוכה יב) שהקשה לפי מה דאמרינן בסוכה (יב) שאיני פשתן פסולים לסיכוך מפני שמקבלים טומאת נגעים, וכן בשבת (כז:) סיככה בטווי פסולה מפני שמטמאה בנגעים, הרי כמו כן בית בארץ ישראל ייחשב דבר המקבל טומאה מפני שמטמא בנגעים, וא"כ קשה כיצד אפשר להתקין מקוה בבית בארץ ישראל הלא הוויתו מדבר המקבל טומאה ופסול (כבמקואות ה,ה). ותיירץ דשאני נגעי בתים שאין הבית מקבל טומאה מהנוגע אלא הבית מקור הטומאה לטמא אחרים, משא"כ בגד וחוטאים ואיני פשתן מקבלים טומאה מהנוגע, שהרי גם כשסר הנוגע טעון הבגד טבילה ולא ייטהר לעולם בלעדה, שהואיל והבגד הוא דבר המקבל טומאה הרי טומאה שהיתה בו להיכן הלכה. משא"כ בית המנוגע כשהלך ממנו הנוגע אינו טעון מעשה טהרה [לאחר הסגר ראשון, משא"כ לאחר הסגר שני טעון הזאה], ולא אמרינן סו"ס הרי נטמא ובמה הלכה טומאתו - כי הבית אינו מקבל טומאה מהנוגע אלא הוא עצמו מקור הטומאה, ועל כן בהינטל ממנו הסיבה המטמאה הריהו טהור ממילא ואין צריך מעשה טהרה שהרי מעולם לא קיבל טומאה אלא שהיתה בו סיבת טומאה ועתה נסתלקה הסיבה. לא כן בנגעי בגדים, הבגד הוא דבר המקבל טומאה והרי קיבל טומאה מהנוגע שבו, וטעון הוא מעשה טהרה ככל דבר המקבל טומאה שאין פוקעת טומאתו ממנו בלא מעשה טהרה².

ב לא עמדתי על טעם החילוק, הלא גם בית טעון הזאה וחיטוי משבוע שני ואילך, ורק בשבוע הראשון אם כהה הנוגע או הלך לו - קולף מקום הנוגע וא"צ טהרה [ואף בבגדים מסופקי בכה"ג שהלך הנוגע בשבוע הראשון, דלמא א"צ כלום. ומצינו כיו"ב בבגד מוסגר שנמכר לגוי - טהור ממילא], ומה שאין טבילה בבית כי אם חיטוי - י"ל שכן גזרה תורה באופן טהרתו, וגם אי אפשר בלא"ה. ומה שאין תורת קבלת טומאה בעלמא בבתיים - אינה ראייה, שהרי אף חוטאים אינם מקבלים טומאה בעלמא מלבד טומאת נגעים, וא"כ מהי יתתי לומר שהבית אינו מקבל טומאה מהנוגע ואילו החוט מקבל טומאה.

ולכאורה היה מקום לחלק בדין קבלת טומאה בין סוכה לעשיית מקוה, דבסוכה שלמדו מהקישא לחגיגה דאינה מ"ק"ט, כל שנשתנה מבריתו בענין כזה ששייכת בו טומאה כלשהי פסול, דלאו דומיא דבע"ח [וענין הקבלת טומאה אינו אלא סימן ומודד שאינו דומיא דפסולת גורן וייקב], משא"כ במקוה תלוי באפשרות קבלת טומאה, דקבלת הטומאה היא הסיבה לפסול, ובית ואיני פשתן אינם דברים המקבלים טומאה מאחרים, ורק כשנשתנו בעצמם ע"י הנוגע טמאים מחמת הנוגע שבהם. ולפי"ז יצא שמקוה שהוויתו ע"י חוטי פשתן כשר הגם ששייך בהם טומאת נגעים. אך ע' זכר"נ נז,ג ואג"מ י"ד ח"א קט"ז, שנקטו כהנחה פשוטה שחוטים המטמאים בנגעים פסולים למקוה. וצ"ב.

א) 'הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים' (ריש חקת). איתא בספרי זוטא (ומובא בילק"ש): 'נוגע במת טמא, אין מת עצמו טמא. נוגע במת טמא, אין בנה של שונמית טמא. אמרו, בנה של שונמית כשמת - כל שהיה עמו בבית טמא טומאת שבעה, וכשחיה היה טהור לקודש'. דין זה הוזכר בגמרא (נדה ע: לפירוש התוס') אלא שכאן מפורש טעמו, מפני שאין המת עצמו טמא. ובגדר הדבר, הבינו האמבואה-דספרי (על הספ"ז שם) והגרא"ק (משנת ר' אהרן טהרות כז) שהנוגע במת אין טומאתו באה לו מן המת שהרי אין המת עצמו טמא, אלא מעשה הנגיעה הוא המטמא [או ההימצאות עמו באהל וכד'], והיא טומאה חדשה היורדת על הנוגע במת. ועל פי הבנה זו תמיהו מדוע המכניס מת למקדש חייב משום טומאת מקדש (כדמשמע בסוטה כ: וכמו שנקטו התוס' במנחות צה: נדה כח:) והרי לא הכניס טומאה³.

עוד הקשה הגרא"ק מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה (כלים א,ד) שפירש מדוע תנא דמתניתין במנותו את כל אבות הטומאה למדרגותם השמיט פרה אדומה ופרים ושעירים הנשרפים ושעיר המשתלח המטמאים את עוסקיהם - מפני שאלו אינם מטמאים במגע ובמשא אלא באופן מסוים של התעסקות בהם. ויש לעמוד על טעמו: מה הפרש יש אם נטמאים מהאבות במגע ובמשא או בדרך אחרת, סו"ס במהותם שוים הם להיותם אב הטומאה לטמא אדם וכלים, ורק דרכי ההיטמאות מהם חלוקות ומדוע השמיטם התנא. ופירש הגרא"ק שכוונת הרמב"ם לומר שפרה ופרים וכו' טהורים הם, שעל כן אינם מטמאים במגע ובמשא, ורק העיסוק בהם הוא שמטמא, ולכן לא מנאם הרמב"ם בין האבות שטמאים הם בעצמם שעל כן ע"י מגעם ומשאם נטמאים מהם.

ויש להוכיח חילוק זה שבין פרה ופרים לשאר אבה"ט, מדברי ר' נתן בתוספתא (פ"ק דשבועות. וכ"ה בתו"כ ויקרא) שאין חיוב טומאת מקדש אלא בטומאת גוויות ולא בטומאת קדושות, שלכן השורף את הפרה והפרים והמשלח את השעיר שבא למקדש אינו חייב משום טומאת מקדש - שהן טומאת קדושות. ופירש בחזון יחזקאל (שם) שרק בטומאות שמקבלים אותן מהגוף הטמא ('טומאת גוויות') חייבים עליהן משום טומאת מקדש, משא"כ בפרה ופרים שאין שם קבלת טומאה מגופם אלא שמחמת קדושתם אמרה תורה שהעיסוק בהם מטמא ('טומאת קדושות'), והרי הפעולה מטמאה ולא הגוף. ואף חכמים דפליגי על ר' נתן אינם חולקים על עיקר ההבחנה, אלא שלדעתם חיוב טומאת מקדש אמור בין בטומאת גוויות בין בטומאת קדושות. הרי מוכח כבאור הגרא"ק בכוונת הרמב"ם בפירוש המשנה, דפרה ופרים שאני מכל אבות הטומאה שהעיסוק בהן הוא המטמא ולא הפרה והפרים עצמם לפי שאין טומאה בגופם.

א אכן איכא למ"ד (בעירובין קד:) שהמכניס שרץ למקדש פטור, ולגרסת ר"ח שם כן היא דעת כל התנאים למסקנא. ולפי"ז אפשר שאף מכניס מת פטור, וכן יוצא לדינא לפירוש התוס' בסוטה כ: [אם כי מטעם אחר].

והבהנה זו נקטו גם כן הגר"ז (רפ"ב דובחים) והגרא"ו (בקוב"ש כתובות ד) לענין גולל ודופק שנתרבו (חולין עב). לטמא אדם וכלים טומאת שבעה מ'וכל אשר יגע על פני השדה'. [רש"י מפרש בכ"מ 'גולל' - האבן המכסה את ארון המת, 'דופק' - הדף שבצדדים. ור"ת (מובא בתוס' שבת קנב): פירש אבני המצבה והציון. ופירוש נוסף מובא באו"ז: 'גולל' - האבן המתגוללת בפי מערת הקבורה, 'דופק' - התומך באותה אבן]. ודעת רש"י (בעירובין טו. וכ"ד הרשב"א בתשובה ח"א תעו) שהגולל מטמא אף לאחר שהוסר מהמת, אבל דעת הרמב"ם (טומאת מת וד. וכ"ד התוס' סוכה כג. ורא"ש אהלות ב, ד ותורי"ד עירובין טו) שאינו מטמא אלא בזמן שהוא נתון על המת. ויש לעיין היאך נטהר לכשהוסר, וכי טומאה שבו להיכן הלכה. ופירשו הגר"ז והגרא"ו שהגולל והדופק עצמם אינם מקבלים טומאה, דהא לאו כלים נינהו ואינם מקבלים טומאה, וביותר דהא אפילו בעלי חיים שעשאן גולל ודופק - נתרבו לטמא (עירובין טו ועוד), והלא בע"ח חיותם מטהרתם [ולא רק מפני שאינם 'אוכל' - כן הוכיח הגרא"ו מתוס' בחולין קכח] - אלא שנתרבו רק לטמא אחרים, שהם מקור ושורש טומאה בהיותם גולל ודופק אבל אינם טמאים בעצמם, הלכך כאשר פסקו מלשמש ל'גולל' ו'דופק' אינם מטמאים שהרי מעולם לא היתה טומאה בעצמם כדי להצריך מעשה טהרה.

והוסיף הגרא"ו שאין לומר שגדר טומאתם הוא כדין 'ידות' למת, שהנוגע בגולל ודופק נחשב כנוגע במת, הלכך כשפירשו טהורים - דהא נזיר אינו מגלח אלא על עצמו של מת, ואף על טומאת גולל ודופק אינו מגלח, ואם טומאתם כגדר 'יד' למת, הלא אף זה בכלל עצמו של מת שהרי הנוגע ביד כנוגע בדבר עצמו - אלא מוכח שהוא דין טומאה לעצמו, ובהכרח שהטעם שטהורים כשפירשו הוא מפני שאין בהם חלות טומאה בעצמם רק שהם מטמאים אחרים כל עוד שמם עליהם, שחלוק דבר המקבל טומאה שכשנטמא פעם אחת הריהו טמא לעולם עד שייעשה בו מעשה המטהר, ואין צריך סיבה המתחדשת להיותו טמא, מדבר שאינו טמא בעצמו רק שהוא מהוה מקור ושורש לטמא אחרים, שהוא תלוי ועומד בכל עת בסיבה המתחדשת, ובהיפקע הסיבה - שוב אינו מטמא, הלכך כאשר אינו משמש כ'גולל' סובר הרמב"ם שאינו מטמא. והוסיפו הגר"ז והגרא"ו שגם רש"י מודה בעיקר הדבר שאינם טמאים בעצמם, רק לדעתו שם 'גולל' ו'דופק' אינו פוקע מהם לעולם, והרי הסיבה המטמאת נשארת.

וכתב הגרא"ו לפי זה שגם שרץ ונבלה הם בגדר זה, שאינם טמאים בעצמם שהרי אינם 'אוכל' [ואף נבלה שחישב עליה לאכילה, מ"מ אין באכלים 'אב הטומאה'] ולא 'כלי' ו'אדם', אלא שהם מהווים מקור טומאה לטמא אחרים.

ויש להוכיח כדבריהם מדתנן באהלות (יג,ה-ו) שהאכלים פחות מכביצה חוצצים בפני הטומאה, כגון שהם מונחים בחלון הבית שהמת בתוכו, מפני שאינם מקבלים טומאה. וכתב הר"ש להוכיח מזה שאוכל פחות מכביצה אינו טמא מדאוריתא, שאם הוא מקבל טומאה [כשיטת רש"י בכ"מ שאוכל פחות מכביצה אינו מטמא אחרים אבל נטמא מדאוריתא] אמאי חוצץ והלא כל

דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. וכתב הר"ש שאין מסתבר לומר שמפני שאינו מטמא אחרים הריהו חוצץ אעפ"י שהוא טמא. ותמה הרש"ש על הר"ש הלא כן הוא לפי האמת שדבר הטמא ואינו מטמא חוצץ, שהרי שנינו שם שחצי כזית בשר מהנבלה חוצץ בפני הטומאה - הרי שאף שהוא עצמו טמא [דהא שמו עליו, וכדמוכח מהא דשני חצאי זיתים מהמת באהל אחד - חכמים מטמאין. שם רפ"ג] חוצץ בפני הטומאה מפני שאינו מטמא אחרים, ומהו זה שכתב הר"ש שאין מסתבר לומר שדבר הטמא ואינו מטמא לא יחוצץ.

אכן לדברי הגרא"ו נחא, שלא אמר הר"ש אלא באוכלין שהם דבר המקבל טומאה, הלכך אינם חוצצים אעפ"י שאין בכחם לטמא אחרים דמ"מ טמאים בעצמם, משא"כ נבלה וכד' שאינה מקבלת טומאה כלל רק מטמאה אחרים להיות מקור ושורש לטומאה, בזה כשאין בה כזית ואינה מטמאה - חוצצת בפני הטומאה, שהרי בה עצמה אין תורת קבלת טומאה לעולם וגם אינה מטמאה אחרים מפני שאין בה כזית (ע' בחדושי הגרש"ר ב"ב סי' טו שעמד בעיקר החילוק).

ואם כן נחזי אנן, הלא באותה משנה שנינו שפחות מכזית מן המת גם כן חוצץ בפני הטומאה - הרי מבואר מזה שהמת אינו טמא בעצמו אלא רק מטמא אחרים, שאם הוא עצמו טמא, בדין היה שלא יחוצץ בפני הטומאה בפחות מכזית הגם שאינו מטמא אחרים וכמו שכתב הר"ש.

והרי נתבארה היטב כוונת הספרי-זוטא, שאין המת טמא בעצמו מפני שאינו בתורת קבלת טומאה, אלא שהוא מהוה מקור טומאה לטמא אחרים. ונפ"מ לבן השונמית שהוא טהור ממילא כשחיה [בדומה לגולל ודופק שפקע שמם מהם וטהורים מאליהן, ובדומה לבית המנוגע כשהוסר ממנו הנגע], אבל לעולם הנוגע בו מקבל טומאה מהמת שהרי המת מקור טומאה. ועל כן מובן שאסור להכניס המת למקדש כשם שאסור להכניס את השרץ - שכל דבר המטמא אחרים אסור להביאו למקדש כדכתיב 'ולא יטמאו את מחניהם'. ומובן גם כן מדוע המת נמנה בין אבות הטומאה משא"כ פרה אדומה ופרים הנשרפים - שהמת אכן מקור טומאה, כשרץ וכנבלה וכו', ואילו פרה ופרים אינם מקור טומאה כלל אלא שהמתעסקים בהם נטמאים מחמת העיסוק גופיה.¹

ה וע"ע בשיעור נבו.

1 לכאורה נראה להגדיר באופן אחר, דלעולם המת טמא הוא כפשטות לשון רז"ל בכל מקום, אלא שטומאתו באה לו מעצם היותו 'מת' אבל אין בו תורת קבלת טומאה של הגוף מהמיתה [כלומר טומאתו מחמת הצורה ולא מחמת החומר], ולכן כשקם לתחיה [ואבדה צורתו] נסתלקה הטומאה ממילא. וכן בשרץ וכן בבית המנוגע - הלא קראם הכתוב 'טמא'. אלא שאין בהם תורת קבלת טומאה מצד הגוף רק הטומאה מחמת שמם. ולענין חציצה בפני הטומאה י"ל דתליא ביכולת הגוף החוצץ לקבל טומאה מאחרים או ביכולתו לטמא אחרים, שכל גוף היכול לקבל טומאה או שטמא אחרים אינו חוצץ. אבל מת ונבלה פחות מכשיעור שאינם מקבלים טומאה וגם לא מטמאים אחרים - חוצצים, הגם שהם עצמם טמאים מצד שמם. וגולל ודופק ג"כ טומאתם בעצם שמם, ואף בעצמם שאינם מקבלים טומאה מ"מ עצם שם 'גולל' שבהם מטמאם [דומיא דבית המנוגע שאף שהוא מחובר לקרקע טמא]. וכן נראה לענ"ד בכוונת הגרא"ו, יעו"ש בלשון. ולפי דרך זו המסבך בגולל ודופק או העושה בו מקור - פסולים. ואילו לפי המבואר בפנים כשרים. והנה לענין מת אמר ר' יהודה בתוספתא (פ"ד דמקואות) שמוחלין מקור על גבי המת, וזה ראייה לגדר המבואר בפנים. אך יש לדחות דר"י לשיטתו (כמשנה שם ה), שמוחלין בדבר המק"ט [וע"ש בר"ש וברא"ש דמייירי כשהמקור עצמו קיימת בלא הדבר המק"ט]. ואכתוב יש להוכיח כדרך המבואר בפנים, שהמעמיד סכך בגולל ודופק כשר, שהרי למדו (בסוכה יא) פסול דבר המקבל טומאה בסכך מהקשר לחיגה, מה חיגה דבר שאינו מקבל טומאה וכו' - והרי לר' יהודה (בעירובין טו) בהמה נעשית גולל, ומוכח שגם זה בכלל 'אינו מקבל טומאה' וכשר לסיכוי, וכ"כ בדובב מישירים (ח"א מו). אך יש לדחות דחיגה ודאי אינה כשרה כשהיא טמאה בטומאת גולל. ויש דרך שלישית המכרעת [באופן שיתישבו שתי הראיות הנ"ל ממקור ומסוכה] לחלק בין מת לשרץ וכד', דשאני מת שנתמעט מ'הנוגע במת' ולא מת עצמו, וה"ה גולל ודופק כדמותה, אבל שרץ ובית המנוגע נראה שהם טמאים בעצמם שהרי לא נתמעטו, ואדרבה קראם הכתוב 'טמא'. ונפ"מ שמקור הנעשה בבית המנוגע פסול [ושאני בית שאינו מנוגע שהוא שם אחר וכו' בהערה]. וכן לענין נבילה נראה שהיא טמאה שעל כן אומרים בה 'שבע לה טומאה' כמבואר ברמב"ם (שבויעות יא): גבי פחות מכזית נבילה שחיפהו בבצק ונגע טומאה בבשר, אין מצטרף עם הבצק לכזית - הרי נראה בפשוטו שהנבלה טמאה בעצמה. ונפ"מ להוזהר מקור ע"ג נבלה.

הרי זכינו לשלש חלוקות בטומאה: יש דברים המקבלים טומאה כגון אדם כלים אוכלים ומשקים. ויש דברים שהם שורש ומקור לטומאה אבל הם עצמם אינם מקבלים טומאה, כגון מת ושרץ ונבלה ובית המנוגע. ויש דברים שאין גופם מקור טומאה אלא שההתעסקות בהם מטמאת, כגון פרה אדומה ופרים ושעירים הנשרפים. ונפ"מ לענין הכנסתם למקדש [שבשתי החלוקות הראשונות אסור ובשלישית מותר], ולענין פקיעת הטומאה בהיבטל שמם מהם [שבחלוקה הראשונה לא נטהרו, ובשניה ובשלישית נטהרו], ולענין חציצה בפני הטומאה [שבחלוקה הראשונה לעולם אינם חוצצים, ובשניה אינם חוצצים רק אם יש בהם שיעור לטמא אחרים, ובשלישית לעולם חוצצים]. ולהלן יתבארו נפקותות נוספות.

(ב) ונראה שהרמב"ם שמחלק בזה בין שאר אבות הטומאות לפרה ופרים, אזיל לשיטתו בשני מקומות נוספים (וכבר עמד במי נפתח פרפר כא בעיקר הדבר), דהנה תנא דבי ר' ישמעאל יליף (בגדה נא ובתוכי). והובא ברמב"ם ט"א, ג, ושאה"ט ג, ב, שדבר שסופו לטמא טומאה חמורה מטמא במגעו טומאה קלה, כגון נבלת עוף טהור המטמאה אדם בבית הבליעה לטמא בגדים, מטמאה במגעה כאוכל ראשון. וכתב הרמב"ם (שאר אבות הטומאות ג, ג) שפרה אדומה ושעירים הנשרפים אינם כן, שאע"פ שסופם לטמא את המתעסק בהם טומאה חמורה, אינם מטמאים טומאה קלה אא"כ נגעה בהם טומאה. והשיגו הראב"ד מכח הסוגיא בזבחים (קה). וגם הקשה במה נשתנו פרה ופרים מנבלת עוף טהור שמטמאה טומאה קלה בלא מגע טומאה. וכתב הכס"מ דשאני פרה ופרים שאינם מטמאים במגע אלא בעיסוק. ולכאורה אין מובנת כוונתו בחילוק זה, דמאי שנא אם מטמא במגע ובמשא או בהתעסקות. ועוד הלא גם נבלת עוף טהור אינה מטמאה במגע אלא בבית הבליעה - אך ברור שכוונתו לחילוק שנתבאר, שפרה ופרים אינם טמאים בעצמם, שעל כן אינם מטמאים במגע, אלא שההתעסקות בהם היא המטמאת, הלכך אין בהם דינא ד'סופו לטמא' - שהרי אינו מטמא מחמת גופו אלא ההתעסקות בו היא המטמאת, משא"כ נבלת עוף טהור שמטמאה בבית הבליעה מחמת גופה, חשיבא דבר שסופו לטמא טומאה חמורה.

ומה שהשיג הראב"ד מסוגית הגמרא, ע' בכס"מ שנדחק ליישב. וכבר תמה על פירושו בתשובת חכם צבי (קז). אכן רוח ה' דבר בו בכס"מ, שכעיקר דבריו מובא בשם רבנו תם (בתוס' רבנו ישעיה בשטמ"ק ב"ק עז. ובחדושי הרמב"ן שבועות יא), בתירוץ קושית רש"י (בחולין פב). אמאי מצרכינן בגמרא לאשכוחי טומאת אוכלין בפרה אדומה משום שהיתה לה שעת הכושר, והלא מטמאה אדם ובגדים וסופה לטמא טומאה חמורה (ועתוס' ב"ק שם שהאריכו בזה). ותירץ ר"ת 'דלא חשיבא פרה סופה מטמאה טומאה חמורה הואיל ואינה מטמאה לה מגופה אלא על ידי עוסקה'. ופירש שם את סוגית הגמרא בזבחים באופן שלמסקנת הסוגיא לחכמים אין בפרה דין דסופו לטמא טומאה חמורה מהאי טעמא. הרי מפורש כהכס"מ וכבאור האמור, וברור שכן כוונת הרמב"ם. נמצא דאזיל הרמב"ם לשיטתו בחילוק זה, שאין הפרה והפרים מטמאים מחמת עצמן - ורק ההתעסקות בהם היא המטמאת.

[אלא] שלכאורה הבחנה זו תיכון רק אם ננקוט שטומאת נבלת עוף טהור בבית הבליעה גדרה כמו טומאת 'מגע', שהנבלה כשנמצאת במקום המסויים הזה, בבית הבליעה, מטמאה את האדם, אבל אם גדרה טומאת 'אכילה' הרי דמיא לכאורה לפרה ופרים שאינם מטמאים במגעם אלא בהתעסקות בהם. ואמנם כן נקט הגר"ח (שאה"ט ג, א) בדעת הרמב"ם, ובוה פירש מה שהשמיט הרמב"ם דינא דר"מ (בחולין ע) שאפילו לא אכלו לכוליה כזית בבת אחת אלא לסירוגין בכדי אכילת פרס טמא - שנקט הרמב"ם דפלוגת תנאים היא בגדר טומאת נבלת עוף טהור ופסק להלכה שהיא 'טומאת מקום' ולא 'טומאת אכילה', כלומר שכזית מהנבלה בבית הבליעה מטמא מחמת הימצאותו שם [כעין טומאת מגע, אך לא צריך שיגע ממש אלא אפילו כרכו בחזרת מטמא, כמוש"כ הרמב"ם שם ה"ה], הלכך בעינן שיהא כזית בבת אחת דוקא, שאין נגיעה אחר נגיעה בשני חצאי שיעור (ע' חולין קכד). והוכיח הגר"ח כן מלשון הרמב"ם שם שהיא כטומאת מגע. וע' באריכות באתון דאורייתא (א) ובקהלות יעקב (טהרות מג). ועל כן מובן החילוק הנ"ל להרמב"ם לפי שיטתו זו, שמחלק בין נבלת עוף טהור שסופה לטמא טומאה חמורה שהרי מטמאה ב'מגע' בית הבליעה, לפרה ופרים שאינם מטמאים במגע אלא שהמתעסק בהם נטמא מחמת עיסוקו.

אכן נראה לפי האמת שאפשר לקיים החילוק אף לפי הצד שנבלת עוף טהור מטמאה באכילה, שיש לומר שאין זו טומאה הבאה מחמת עצם מעשה האכילה [כפי שהבינו צד זה בחזון יחזקאל (זבחים קה) ובקה"י (ח"ח נז)], שא"כ הרי זה דומה לטומאת ההתעסקות בפרה, אלא י"ל שלעולם מקבל האוכל את הטומאה מגוף הנבלה, רק שגזרת הכתוב בנבלת עוף טהור שאופן החיבור לקבל טומאה מגופה אינו ע"י מגעה אלא ע"י אכילתה, אבל לעולם הוא גדר קבלת טומאה ממנה, והיא 'טומאת גוויות' ולא 'טומאת קדושות' כפרה ופרים. וע' בית הלוי (ח"א ב) ונאות יעקב (דף סט) שנחלקו בדין הכנסת נבלת עוף טהור למקדש¹].

ועוד הולך הרמב"ם לשיטתו, דהנה תנן (זבים ה, א) כלל אמר רבי יהושע, כל המטמא בגדים בשעת מגעו, מטמא אוכלין ומשקין [באותה שעה שנטמא מהאב] להיות תחילה. ונפסק כן ברמב"ם (אה"ט ו, יד): 'הבולע נבלת עוף הטהור - בשעת בליעתו מטמא בגדים כמו שביארנו, והן ראשון לטומאה. וכן אם נגע באוכלין הרי הן ראשון לטומאה'. אלא שהוסיף (בה"ט) 'השורף פרה אדומה ושעירים הנשרפים והמשלח את השעיר, אע"פ שבשעת מעשיהן מטמאין בגדים כמו שביארנו, אם נגעו באוכלין אפילו בשעת מעשיהן הרי הן שני לטומאה'. והכס"מ תמה על טעם הדבר, מדוע לא יטמאו אוכלין להיות תחילה בזמן התעסקותם, כשם שמטמאים כלים. וכתב המשל"מ שהרמב"ם עצמו נתן טעם לדבריו בפירוש המשנה בזבים (ה, י), שפרה ופרים אינם בכלל כללא דר' יהושע [שעל כן לא נמנו עם כל האבות האחרים הנמנים שם, שמטמאים אדם לטמא בגדים. תוי"ט], שלא אמר ר' יהושע אלא 'כל המטמא בגדים בשעת מגעו וכו' - ואילו פרה ופרים מטמאים את המתעסקים בהם בעסק מיוחד,

ח וא"ת אם נבלת עוף טהור מטמאה בעצמה מדוע חוצצת בפני הטומאה (אהלות יג, ה). י"ל דלענין לחוץ בפני הטומאה לא תליא בטומאת עצמו אלא כל שאילו היה נוגע בצדו לא ייטמא - חוצץ.

עצמו י"ל שמגלח שהרי הוא כנוגע במת, אבל להצד שהנוגע השני נטמא מהנוגע הראשון מחמת שמתוספת טומאה בנוגע בשעת נגיעתו להיותו כאבי אבות הטומאה, י"ל שאינו מגלח דסו"ס לא נטמא הנזיר מהמת אלא מהחי הנוגע. אכן יש מקום לומר שטומאה זו שמתוספת על הנוגע, חשיבא כטומאת המת עצמו שהנזיר מוזהר עליה. ואולם לפ"ד הרבה ראשונים שהנזיר אינו מוזהר על טומאת כלי מתכת שנגע במת הגם שהוא כטומאת המת עצמו, כדדרשין 'בחלל חרב' - חרב הרי הוא כחלל, דבעינן עצמו של מת ממש [וכן לענין טומאת כהנים - כן שיטת הרמב"ם. ועתוס' נזיר נד: באריכות ורמ"א יו"ד שסט], נראה שה"ה בזה אינו לוקה.

והנה פשטות הסוגיא בנזיר שם שאם טומאה בחיבורין דאורייתא - הנזיר מגלח עליה. וזה מסייע לשיטת המפרש והרמב"ם שהשני נידון כנוגע במת דרך חיבורו של הראשון. אכן התוס' שכתבו לצד שם שהנזיר מגלח אף על חרב-כחלל, מצו למימר שגדר טומאה בחיבורין הוא שנתוספה טומאה על הראשון ואעפ"כ הנזיר מגלח, כשם שמגלח על כלי שנגע במת, ואילו להרמב"ם דאין נזיר מגלח על כלי מתכת, מוכרח לבאר שגדר טומאה בחיבורין הוא שהנוגע השני נחשב כנוגע במת עצמו. נמצא שהתוס' והרמב"ם אזלו לשיטתייהו.

והנה מבואר בגמרא (נזיר מב) שנזיר שנטמא למת ופירש ממנו ושוב נטמא למת - לוקה על הנגיעה השניה, וה"ה לכהנים [וכן נקטו רוב הפוסקים להלכה, מלבד דעת הראב"ד (נזירות ה,טז) דכהנים בזה"ז שהם טמאים אינם חייבים על טומאה נוספת]. משא"כ אם בשעה שנוגע במת נוגע נגיעה נוספת במת זה או אחר - אינו לוקה פעם נוספת. ופירשו בתוס' משום שבאופן הראשון הוא מוסיף טומאה על טומאתו שהרי בשעה שחוזר ונוגע במת הוא מטמא את כל הנוגע בו טומאת שבעה, וביארו כן במהלך הסוגיא שם.

אכן זה ניחא לפי שיטתם שבשעת הנגיעה נתוספה טומאה בנוגע להיות אבי אבות הטומאה - הלכך לוקה על כל נגיעה שוב שהרי הנגיעה היא תוספת טומאה, אבל להמפרש ודעימיה הלא אין תוספת טומאה בשעת החיבור רק שמעביר הטומאה, וא"כ מדוע ילקה. ועוד קשה לפי דעת הרמב"ם דלמסקנת הסוגיא בנזיר טומאת חיבורין אינה אלא מדרבנן א"כ אמאי לוקה בנגיעתו שוב. [וכן מבואר במפרש שם ובתורי"ד דלמסקנת הסוגיא אינו אלא מדרבנן, ואזלו מיניה וביה לטעמייהו דביארו מהלך הסוגיא שם באופן אחר מהתוס'. וא"כ נמצא שלהנך שיטות על כרחנו לומר טעם אחר לכך שלוקה, דמתרי טעמי א"א לומר כהתוס' שלוקה משום תוספת טומאה, דהא לשיטתייהו אין תוספת טומאה בחיבורין, ועוד דלא הוי אלא מדרבנן].

וביאר הגרא"ק, ועיקר היסוד איתא באחיעזר (ח"ג סה,ה ו) ובקובץ שעורים (ח"ב מא), שהנזיר והכהן מוזהרים מצד עצם מעשה ההיטמאות גם בלא תוצאת ההיטמאות, שלכך לוקה הנזיר, משום עצם מעשה הנגיעה במת הגם שאינו מוסיף טומאה על טומאתו. [משא"כ אם נוגע במת בשעה שהוא נוגע במת

לא במגע גרידא. ופשט הדברים כנ"ל, שהואיל ולא הם המטמאים מחמת גופם אלא העיסוק בהם הוא המטמא, הלכך אין המתעסק עושה את האכלים שנוגע בהם ראשון לטומאה. [ויש להעיר שהכס"מ עצמו שהקשה כאן ולא תירץ, הביא חילוק זה של הרמב"ם בפרק ג (ה"ג) ליישב דברי הרמב"ם הנ"ל שפרה ופרים שאני מנבלת עוף טהור שאינם מטמאים טומאה קלה. וכפה"נ היא תוספת שהוסיף הכס"מ במהדורה שניה, כפי שיש לדייק מלשונו שם]. ואזיל בזה הרמב"ם לשיטתו בפיה"מ בריש כלים הנ"ל, ואף שם דייק הרמב"ם יסודו ממה שלא נמנו שם פרה ופרים.

אלא שהדבר טעון באור בסברא: סו"ס כיון שבשעת העיסוק דינו כאב הטומאה לטמא בגדים, מדוע לא יעשה את האכלים שנוגע בהם באותה שעה ראשון לטומאה כשאר אבה"ט. ומה לי אם טומאתו באה מהפרה עצמה או מההתעסקות בה.

ג) ויש לבאר הדבר בהקדם מה שמצינו אופן נוסף של טומאה בחיבורין - בטומאת מת, כדאמרינן בע"ז (לז:): דאורייתא דיקרב בדיקרב בחיבורין טומאת שבעה, כלומר אדם שבשעת קריבתו למת נוגע באדם אחר - הרי זה טמא טומאת שבעה להיותו 'אב הטומאה', וילפינן לה מ'וכל אשר יגע בו הטמא יטמא'. [דעת התוס' שהוא דין דאורייתא כפשטות הסוגיא בע"ז, ואולם הרמב"ם פסק (טו"מ ה,ב), שאינו אלא מדברי סופרים אבל מדאורייתא אינו טמא אלא טומאת ערב]. וחקרו האחרונים בגדר דין זה, אם בשעת הנגיעה במת מתוספת טומאה בנוגע, שנעשה כמת עצמו לעשות את מגעו אב הטומאה, או דלמא אין תוספת טומאה בגופו בשעת החיבור מבשעה שפירש, אלא הנוגע בנוגע נידון באותה שעה כנוגע במת עצמו, אבל לא שנתוספה בנוגע עצמו טומאה בשעת מגעו (ע' משנת ר' אהרן טהרות לו; קה"י טהרות טז יז).

וכבר נחלקו הראשונים ז"ל בשאלה זו; מדברי התוס' בנזיר (מב), ומהרמב"ן ובית מדרשו (בע"ז לו ובשבעות יז ובב"ב כא) מבואר שנקטו שנוספה בנוגע טומאה והריהו באותה שעה אבי אבות הטומאה ולכך מטמא. ואילו בלשון המפרש בנזיר (מא). והוא כנראה פירוש הריב"ן משמע שהמת הוא זה המטמא את הנוגע השני, דחשיב השני כנוגע במת. וכן מבואר בתורי"ד (בע"ז לו מהדורה תליתאה). וכן נקט הגרא"ק בשיטת הרמב"ם. ואמנם כן מדויק בלשונו (טומאת מת ה,ב).

ונביא כאן שתי נפקותות בחקירה זו: שני בני אדם הנוגעים זה בזה ובאותה שעה כל אחד נוגע בכחצי זית מן המת; לפי הצד הראשון שנתחדש בטומאה בחיבורין שנתוספה טומאה לנוגע להיותו כאבי אבות הטומאה, כאן הואיל ולא נגע בכזית הרי אין התחלה לטומאתו - הלכך כל אחד מהם נשאר בטהרתו, אבל לפי הצד השני שגדר הדין הוא שהאדם משמש חיבור בין חברו למת, יש צד לומר שגם כשכל אחד נוגע בכחצי זית, נחשב ע"י החיבור שנגעו שניהם בכזית מהמת ושניהם טמאים. [וכבר עמד בחקירה זו בספר באר משה לגר"מ דנושבסקי אבד"ק סלבודקא, יו"ד נד].

ונפקותא אפשרית נוספת: האם הנזיר מגלח על נגיעה באדם בשעת מגעו במת, שהרי אין הנזיר מגלח אלא על טומאה מהמת עצמו, ואזי אם הנוגע בנוגע נחשב כנוגע במת

ט וכן נקט הרמב"ן בפירוש התורה (מטות עה"פ כל הרג נפש) שטומאה בחיבורין דרבנן. וכן הראב"ד ריש ב"ק.

בפרה וגם לא מהאדם אלא שהבגדים נטפלים אליו להיטמא עמו בהתעסקות, הלכך באכלים לא נתחדש דין טפלות.

ובזה יש להראות פנים לדברי הערוך המופלאים (ערך 'דרס' ג, ומובא בפירוש הר"ש פרה ח,ה) שהעוסק בפרה ובפרים מיטמא רק אם הוא לבוש בגדים [ובספר הערוך עצמו מבואר טפי, שהבגדים הם אלו המטמאים את האדם]. והר"ש תמה מנא ליה הא. אכן נראה שהערוך נקט שהתעסקות היא המטמאת ולא הפרה [וכלשונו: 'זה אשר טמא בגדי השורף, לא מפני נגיעה טימאום אלא מפני שריפתם'], הלכך חידושא הוא ובעינן קרא כדכתיב, דוקא כשהוא לבוש בגדים מטמא. אך אילו הטומאה היתה עוברת מהפרה עצמה, אין מקום לחדש שהבגדים שלא נגעו בפרה טמאים יותר מן האדם שנגע.

[אכן] הערוך נקט חידוש זה גם גבי נבלת עוף טהור. וכנראה נקט כהצד שבקה"י וחזו"י הנ"ל שפעולת האכילה עצמה היא המטמאה ולא הנבלה, ולפי"ז נקט שגם בנעו"ט טומאת הבגדים אינה אלא מדין טפלות, הלכך לא נתחדש אלא אם הוא לבוש בגדים. ומיושבת לפי"ז קושיית המשנה-אחרונה (ריש כלים) למה לא הוזכרה במשנה נבלת עוף טהור בין שאר האבות. וכתב שלהרמב"ם אתי שפיר דהוי דומיא דפרה ופרים שאינם מטמאים במגע ובמשא. אכן לפי האמור צדקו דבריו רק בדעת הערוך, אבל ברמב"ם מבואר לחלק בין נבלת עוף טהור לפרה ופרים].

(ד) ולאור האמור יש לעמוד על שיטת רש"י בדין סופו לטמא טומאה חמורה, דתנן בפרה (ט,ה) פרה [של חולין] ששתתה מי חטאת [ושחטוה] לר' יהודה בטלו במעיה דאין שמן עליהן, ופירשו בפסחים (יח.) לפי לשון אחת דמ"מ מטמאו את בשרה טומאה קלה, ופרש"י דנהי דטומאה חמורה לא מטמאו אם נגעו בהם אדם וכלים בתוך המעים, דהא אין שם מי חטאת עליהן, מטמאו טומאה קלה כגון את הבשר לטמאו, דהא משקין בעלמא גינהו ושם טומאה לא פקע מינייהו דניטמאו מחמת עצמן, דאין נגיעה גדולה ממה שהן נוגעין בעצמן, וכי אזיל שם מי חטאת מינייהו הוו להו משקין שנגעו במי חטאת. [וזהו דבר חידוש דלא הוי מגע בית הסתרים דקיי"ל טהור (ע' חולין קנט) - די"ל שבמשקין לא חשיב מגע בית הסתרים דחשיבי כפרודים. ע' קוב"ש שם מהגרמ"מ עפשטין ובחזו"א טבו"י ו,ד ודברי יחזקאל א.]. ומשמע מרש"י דלולא דנטמאו במגע-עצמם לא מטמאו, וטעמו מבואר בר"ש (פרה שם) כיון שכעת שבטלו מתורת מי חטאת שוב אין סופם לטמא טומאה חמורה הלכך לא מטמאו טומאה קלה. והביא הר"ש שם שכן כתב רש"י בחולין (עג) לענין בשר שפירש מאבר מן החי, שהואיל ואינו עומד מעתה לטמא טומאה חמורה, אינו מטמא טומאה קלה, ודלא כדעת התוס' בפסחים שם שאף כשנפסלו מלטמא טומאה חמורה לא פרחא מהם טומאה קלה שירדה עליהם מקודם [כמבואר בתוס' שאנץ ותורא"ש שם. והתוס' דחו הראיה מחולין, דשאני התם ששימש מעשה עץ בעלמא].

ואיכא למרמי דברי רש"י אהדדי, דבחולין (עא.) נראה שתפס רש"י כדעת התוס', גבי נבילה שנסרחה מטומאת אדם דלבר פדא אע"פ שאינה מטמאה טומאת נבלות [לפי שאינה

אחר, בזה אין מעשה היטמאות כלל שהרי הוא כבר נוגע במת אחד ואין שום משמעות לנגיעה נוספת]. והארכנו בענין זה במק"א בדברי הרוקח לענין כניסת אשת כהן מעוברת לאהל המת ובנידון השתלת אבר מן המת בגופו של כהן'.

והנה כל זה אמור בטומאת חיבורין דמת. ועתה נבוא לגדר טומאה בחיבורין בשאר אבות הטומאה, שמטמאים בגדים שעליהם באותה שעה. [רש"י (ב"ב ט:)] כתב שדוקא בגדים שלבושים בהם, אבל התוס' וש"ר חלקו עפ"י ד' התו"כ המפורשים שה"ה במגעם בכלים]. ויש לחקור גם בגדר טומאה זו כשני הצדדים הנ"ל, האם יש תוספת טומאה באדם בשעת החיבור או דהבגדים נחשבים כנוגעים באב הטומאה עצמו [שאין הכרח שדין חיבורין במת ודין חיבורין בשאר אבות הטומאות גדר אחד להם, שהרי הם חלוקים בפרטי דיניהם]. ובקהלות יעקב (טהרות טז) נקט שבשאר אבה"ט הגדר הוא שהאדם נתוספה לו טומאה בשעת היטמאות, והוכיח כן מהא דהנושא את הנבלה מטמא בגדים, ואילו בגדים עצמם שנשא נבלה [כגון שהכריעוה בכף המאזנים] טהורים, ואם גדר הדבר הוא שהאדם מחבר בין הנבלה לבגדים, והבגדים נטמאים מהנבלה, היאך עדיף זה מאילו היו נושאים בעצמם את הנבלה שטהורים. וכיו"ב הוכיח מהאוכל נבלת עוף טהור שנוגע בכלים שטימאם, והרי אפילו נחשיב את הכלים כנוגעים בנעו"ט עצמה אינם נטמאים והיאך ייטמאו מהנעו"ט בנגיעתם באדם - אלא על כרחך שהאדם עצמו בשעה שאוכל נעשה כאב הטומאה לטמא כלים במגעו. [והוסיף 'דעתי שיש לדחות קצת אבל כן מורים פשטות הדברים']. ואכן כן מורים לשונות הר"ש הרא"ש והרמב"ם [ע' בתרגום החדש"י] במשנה בזבים (ה,ב) בפירוש כללא דרבי יהושע, שהבגדים נעשים ראשון כי בשעת החיבור האדם נחשב הוא כאב הטומאה.

מעתה יש לבאר דברי הרמב"ם שהמתעסקים בפרה ובפרים אינם מטמאים אוכלים לעשותם ראשון, שהרי לפי מה שהראנו בשיטתו שפרה ופרים אינם מטמאים מחמת עצמם ורק העיסוק בהם הוא המטמא, הרי לא יתכן אף אחד מהצדדים הנ"ל בגדר טומאה בחיבורין, שאי אפשר שהכלי או האוכל נטמא ישירות מהפרה שהרי הפרה עצמה אינה מטמאה כלל ואיך תטמא את הבגדים. וגם לא יתכן שהאדם בהתעסקותו נעשה אב הטומאה לטמא כלים ואוכלים שהרי הפרה עצמה אינה טמאה בגופה ולא מטמאה אלא רק עיסוקה מטמא, והיאך יהא באדם ע"י חיבורו בפרה חלות טומאה שאין בפרה עצמה. ועל כרחך לומר בפרה ופרים גדר שלישי - שהכלים נטפלים לאדם המתעסק בה, והעיסוק מטמא אותו ואת כל הנטפל אליו. ואם כן הרי מובן שנקט הרמב"ם שגדר זה של טפילות אין לי בו אלא חידושו, שלא נאמר אלא בכלים, וכבס בגדיו, ואין לנו להוסיף ולומר שגם האוכלים בטלים לאדם המתעסק להיטמא מן העיסוק. ובה שאני פרה ופרים משאר אבות הטומאה, דבשאה"ט נתחדש שהאכלים נעשים ראשון כאילו נגעו באב עצמו או שהאדם עצמו נעשה אב הטומאה הלכך מטמא אוכלים להיות תחילה, משא"כ פרה ופרים שאין הבגדים נטמאים כאילו נגעו

ודלא כרבנו תם. הרי שאף בטומאות של מעשה מסוים נקט רש"י דאמרינן הך דינא דמשום שסופו לטמא טומאה חמורה מטמא טומאה קלה, ודלא כשיטת הרמב"ם, וא"כ הדרה קושיא לדוכתה מדוע לא אמר במי חטאת שטמאים טומאה קלה משום שסופו לטמא טומאה חמורה.

אך התירוץ יתבאר עפ"י ד' הגר"ז בבאור הסוגיא בזבחים (קה), ותורף דבריו דבהך דינא דסופו לטמא טומאה חמורה איכא תרי גווני; באופן שמטמאה טומאה חמורה מחמת מגע גופה [וכגון בנבלת עוף טהור - שנקט כהגר"ח שהיא טומאה כעין טומאת מגע], אזי חלה עליה טומאה קלה בגופה, דנעשית כאוכל ראשון לטומאה (כ"ה לשון הרמב"ם אבה"ט גב), וממילא מטמאה את האוכלין, ואולם באופן שאין טומאה בגופה אלא שהתעסקות בה היא המטמאת, באופן זה לא חלה טומאה קלה על גופה - שהרי אף טומאה חמורה אינה מחמת עצמה - רק דינא הוא שמטמאה את האוכלים טומאה קלה בנגיעתה כשם שמטמאה את האדם בהתעסקותו. כללא דמלתא, כגדר הטומאה-חמורה דחייל בהאב, כך גדר הטומאה-קלה שבו; אם בגופו בגופו ואם מחמת מעשה במעשה. ויעו"ש דברים מתוקים בביאור כל הסוגיא.

ולפי זה הרי מתישבת הסתירה בדברי רש"י, שאמנם סובר שגם בפרה ופרים איכא לדינא דסופו לטמא [דלא כר"ת והרמב"ם] - אך כיון שפרה ופרים אין בהם קבלת טומאה בגופם, הרי גם דין טומאה קלה שלהם גדרו טומאה קלה שמחמת מעשה אבל לא טומאה קלה עצמית. משא"כ בנבלה שהטומאה חמורה היא טומאה עצמית, גם הטומאה קלה שלה עצמית. ועל כן במי חטאת, הא דאין המים מטמאים טומאה קלה [לולא הסברא דמגע בעצמם], זהו משום שעתה אינם ראויים לטמא טומאה חמורה וכמוש"כ הר"ש, והרי אין הטומאה קלה עצמית להם רק מתחדשת מחמת מעשה הנגיעה, דאזיל רש"י לשיטתו שגם הטומאה החמורה שמטמאים היא מחמת 'מעשה' ולא מחמת המים עצמם כמו שהוכיח הדברי-יחזקאל מרש"י, הלכך כעת שאינו ראוי לטומאה חמורה כמו"כ אינו ראוי לטומאה קלה. ואולם בנבלה שנסרחה אף באופן זה מטמאה טומאה קלה - שהרי שם חלה בה בתחילה טומאה חמורה עצמית ובאופן זה חלה אז בגופה טומאה קלה מחמת עצמה ותו לא פקעה, ואעפ"י שמכאן ולהבא אינה ראויה לטמא טומאה חמורה, סו"ס כבר חלה עליה מקודם טומאה קלה, משא"כ מי חטאת לא אמרינן בהו דינא ד'סופו לטמא' באופן שכעת אין סופו לטמא, שהרי לא חלה עליהם טומאה קלה ורק שבמעשה הנגיעה מתחדשת טומאה [דומיא דטומאה חמורה דידהו], וא"כ משעה שאינם מטמאים ב'מעשה' גם אינם מטמאים טומאה קלה במעשה נגיעתם. ונתיישבו היטב דברי רש"י לשיטתו.

ראויה לגר] מטמאה טומאה קלה עד שלא תיפסל מאכילת כלב, כן פרש"י, והיינו בפשוטו מדינא דכל שסופו לטמא טומאה חמורה מטמא טומאה קלה² - הרי שתפס רש"י כאן שגם לאחר שאינה מטמאה טומאה חמורה נשארת בה טומאה קלה שהיתה בה מקודם, [ובהכרח דטעמו של רש"י (שם עג) לענין בשר שפירש מאבר מן החי הוא מטעם דמעשה עץ שימש וכדכתבו התוס'], ומאי שנא מפרה שבלעה מי חטאת דאינה מטמאה טומאה קלה [לולא חדושה דמגע המים בעצמם].

ולכאורה היה אפשר לתרץ עפ"י מש"כ בספר דברי יחזקאל (א) להוכיח מרש"י הנ"ל דמי חטאת קיבלו טומאה ממגע עצמם, דגדר טומאת מגע מי חטאת אינה 'טומאת מגע' דעלמא, שהרי המים עצמם טהורים, וגם הנוגע בהם כדי להזות אינו נטמא - אלא הלכה מיוחדת היא שמעשה הנגיעה שלא לצורך הזיה הוא המטמא, ולא שמקבלים טומאה מהמים במגעם. שעל כן שייך לומר שהמים נטמאים במגע עצמם, דאל"כ הלא שבע לה טומאה, שכל עוד לא פקע שמם מהם אינם יכולים ליטמא טומאת אוכלין במגע, ועל כרחק דליכא טומאה במי-חטאת טומאה חמורה בעצמם כלל, ושפיר נטמאים במגע עצמם. והנה בשיטת הרמב"ם נראה שהיא טומאת מגע ממש מהמים עצמם, שהרי מי חטאת נמנו בריש כלים בהדי שאר אבות הטומאות, דלא כפרה ופרים, וכן בכללא דר' יהושע (בפ"ה דזבים) שכל המטמא אדם לטמא בגדים מטמא אוכלים להיות תחילה, אף מי חטאת בכלל, והרי נתבאר בשיטת הרמב"ם דהנך שני דינים אמורים רק בקבלת טומאה מהגוף ולא בטומאות הבאות מחמת מעשה. ואולם בדעת רש"י שפיר י"ל כן וכדהוכיח הדברי-יחזקאל בשיטתו.

וא"כ הרי יכולים היינו לתרץ שלכך הוצרך רש"י בפסחים לחדש שהמים מיטמאים מעצמם ולא משום דינא דסופו לטמא טומאה חמורה - דבמי חטאת לא אמרינן דינא דסופו לטמא מפני שהיא 'טומאת מעשה' ולא טומאה שמקבלים מגוף המים [וכמו שנתבאר בשיטת הרמב"ם גבי פרה ופרים שלכך לא אמרינן בהו הך דינא, שאין טומאתם בגופם אלא מחמת ההתעסקות, ואינם בכלל 'סופו לטמא' - שאין גופם מטמא כלל].

אך אין הדברים עולים כהוגן, שהרי ברש"י בזבחים (קה) ובחולין (פב) הנ"ל מבואר שבפרה ופרים אמרינן דינא ד'סופו לטמא'

יב לא ידעתי מנין לומר כן, דמלשון רש"י בחולין נראה שפירש כמו בפסחים משום דנוגע בעצמו, שכן כתב 'דלא גריעא ממגע נבלה שהוא ראשון לטומאה ומטמא אוכלין'. וזה א"ש לדעת רבינא (בחולין עג) דבאוכל אין נידון כמגע בית הסתרים.
או כלך לדרך זו: כוונת רש"י שם ליתן גדר וטעם בדין דסופו לטמא טומאה חמורה, דהוי כנוגע בעצמו [וכן דרכו של רש"י בכ"מ ליתן טעמא לדין הלמוד מהכתוב, ומתישבות בזה קושיות התוס' עליו - ע' רפ"ג דסוכה ורפ"ג דביצה ושבט סז: ושם סח: ושלח תמורה ופסחים ד. עג: וביזמא יא. וערכין כח: וביצה יט. ודוכתי טובא]. וא"כ הרי הם הם דבריו בפסחים שהמים נוגעים בעצמם. ומה שכתב בחולין עג דבשר שפירש מן האבר לא מטמא טומאה קלה כיון שאינו ראוי לטומאה חמורה, י"ל דדוקא התם דמעשה עץ שימש, כמוש"כ התוס' שם אליבא, ודלא כפי שתפס הר"ש בדעתו.

יג י"ל בפשיטות שהנגיעה נעשית בשעה שנפסלים, וכמו מדרס הוב שביטולוהו מתורת מדרס, טמא מתורת מגע מדרס להצד דמגע בית הסתרים טמא.

